

חידושים בצמחיית ארץ ישראל

אנודה מצויצת - מין חדש לישראל

=====

מאת הנק מיניס*

בקיץ 1981 נתגלו בשדות הכותנה של קיבוץ נצר סירני ליד נשר רמלה כמה פרטים של צמח השייך למשפחת החלמיתיים, שהיה קשה לזהותם לפי הפלורה⁷, לא ברמה של מין ולא ברמה של סוג.

פרחי הצמח הארגמניים והפירות דמויי הכפתור בעלי השחלילים המפורדים - דמו מאוד לאלה של חלמית. מאידך, צורת העלים, העדר הגביעון והרושם הכללי של הצמח הצביעו לכיוון אבוטילון.

המפתח לתעלומה נמצא בפלורה של קליפורניה⁵. הצמח שנמצא התאים בדיוק לתאור זה של אנודה, סוג שלא היה ידוע קודם לכן כלל במזרח התיכון. בפלורה זו מצוי גם שמו המדויק של המין שנמצאו בארץ: אנודה מצויצת *Anoda cristata*. התאור המובא להלן הוא בעקבות הפלורה של קליפורניה, בשינויים קלים:

"שעיר, עד גובה של 140 ס"מ, העלים צרים, סגלגלים, בעלי אונות זוויתיות, לעתים קרובות דמויי רומח ושסועים בבסיסם. אורכם 2-6 ס"מ והם נישאים על פטוטרות מעט יותר קצרות; הפרחים חיקיים, ארגמניים; הגביע שטוח, עם 5 אונות מוארכות-מחודדות וקוטרו בפרי 2-2.5 ס"מ. אורך עלי הכותרת 2-2.5 ס"מ והשחלילים ירוקים כהים, מספרם 9-20, הם זיפניים ומופרדים בגבם על ידי רצועות חוורות; הזרעים מכוסים בשערות רכות. הפריחה בין יוני לספטמבר".

הפרטים שנמצאו גבהם נע בין 30 ל-140 ס"מ, לפי המרווחים שבין צמחי הכותנה. מספר השחלילים נע בין 15-17, כל שחליל מכיל בתוכו זרע אחד בלבד (באבוטילון יש בכל שחליל 2-9 זרעים).

נמצאו שתי אוכלוסיות של אנודה מצויצת, האחת הכילה 21 צמחים והשניה 13. לפי ההרכב והתפוצה של שתי האוכלוסיות נראה שיש כאן עניין עם הדור השני.

אנודה מצויצת היא צמח בר בפנינה הצפון-מערבית של אמריקה הדרומית, באמריקה המרכזית ובפנינה הדרום-מערבית של אמריקה הצפונית. הצמח התפשט מאוד בעשורים

*הנק מיניס הוא חבר קיבוץ נצר סירני ואיש המוזיאון הזואולוגי באוניברסיטה העברית בירושלים.

אנודה מצוילי צת
Anoda cristata

ציירה: אסתר הובר

האחרונים, והוא ידוע כיום עשב רע בעייתי בשדות הכותנה של כל מדינות הדרום בארה"ב. דיווחים דומים⁴ הגיעו גם מארגנטינה, צ'ילה, פרו, אל-סלוודור, גואטמאלה, מקסיקו ואף מאוסטרליה.

התפשטותו המהירה של הצמח כעשב רע בשדות הכותנה, הסויה ואגוזי האדמה (נמסר³ על מציאותה של האנודה המצוייצת ב-8 מיליוני דונם כותנה בארה"ב ב-1976!) היא ללא ספק הודות לשימוש האינטנסיבי בקוטלי עשבים סלקטיביים^{2,6}.

כנראה שהאנודה הגיעה לשדות הכותנה של קיבוץ נצר סירני באמצעות זרעים שנלוו אל זרעי הכותנה. לכן סביר שהיא נמצאת, מבלי שהדבר עורר תשומת לב, גם בשדות כותנה אחרים בישראל. אין זה מוגזם להעריך שהאנודה עלולה להפוך בישראל לעשב רע רציני בשדות הכותנה, בדומה לאבוטילון תיאופרט.

המחבר יקבל בתודה דיווחים נוספים על אנודה מצוייצת מאתרים שונים בארץ.

רשימת הספרות:

1. זהרלי, מ. 1976, מגדיר חדש לצמחי ישראל, 544 עמ', הוצ' עם עובד, תל-אביב.
2. Buchanan, G.A., 1974. Weeds plague cotton growers from the Carolinas to California. Weeds Today, 5(1): 6-7, 20.
3. Chandler, J.M., & L.R. Oliver, 1979. Spurred Anoda: A potential weed in southern crops. U.S. Sci. Ed. Admin., Agric. Rev. & Man., Southern crops. U.S. Sci. Ed. Admin., Agric. Rev. & Man., Southern Ser. Ser., 2, 19 pp.
4. Holm, L., J.V. Pancho, J.P. Herberger, & D.L. Plucknett, 1979. A geographical atlas of world weeds. 391 pp. New York, Chichester, Brisbane, Toronto.
5. Munz, P.A., & D.D. Keck, 1975. A California flora, with Supplement by P.A. Munz., 2nd Ed. 1681 + 224 pp. Berkeley, Los Angeles, London.
6. Oliver, D., & B. Lambert, 1974. Today's weed: Spurred Anoda. Weeds Today, 5(3):22.
7. Zohary, M., 1972. Flora Palaestina, 2. Text: 1-489, plates: 1-656. The Israel Academy of Sciences and humanities, Jerusalem.